

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPPILAIDEN OSALLISUUDEN KOKEMUKSIA HYVINVOINNIN TUKENA ALA-ASTEELLA

”Tässä minä olen pienestä pylleröstä isoon poikaan”

Taina Ahmala

Minna Lager

Opinnäytetyö
Toukokuu 2017
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

AHMALA, TAINA & LAGER, MINNA:
Oppilaiden osallisuuden kokemuksia hyvinvoinnin tukena ala-asteella
”Tässä minä olen pienestä pylleröstä isoon poikaan”

Opinnäytetyö 44 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Toukokuu 2017

Kouluun kohdistuvat vaatimukset ja koulumaailman muutosten vaikutukset näkyvät kaikkialla ja vaikuttavat yhteiskunnallisissa rakenteissamme. Meillä kaikilla on kokemus koulujoihimme ja kokemusten jättämät positiiviset tai negatiiviset vaikutukset itsessämme. Ilman koulua ei olisi sivistystä. Koulun antama oppi ja tuki ovat tärkeä osa yksilön kasvussa hyvinvoivaksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi.

Ilman osallisuutta ei synny oppimisen kokemusta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää alakoulun oppilaiden kokemuksia osallisuudesta ja sen eri ilmenemismuodoista hyvinvoinnin osatekijänä. Opinnäytetyön tutkimusaineisto muodostui alakoulun oppilaiden kirjoituksista. Kahden kuudennen luokan oppilaat kirjoittivat oppitunnillaan aineen otsikolla Aikamatkalla ensimmäiseltä luokalta kuudennelle luokalle. Oppilaat saivat vapaamuotoisesti kirjoittaa kokemuksistaan koulusta ja vaikuttamismahdollisuuksistaan. Tutkimuksen teoriakäsitteinä olivat osallisuus ja hyvinvointi, jotka eivät tulleet esille oppilaiden ohjeistuksessa.

Tutkimus antaa viitteellistä ja vapaamuotoista tietoa lasten kokemuksista koulunkäynnistä ja sen merkityksestä heidän omassa elämässään. Vaikuttaminen ja vaikuttamismahdollisuus näyttäytyivät haastavina käsitteinä kuudesluokkalaisille.

Tutkimuksessa tuli ilmi osallisuuden ja hyvinvoinnin välinen yhteys. Osallisuuden kokemus, osallistaminen ja osallistuminen ovat lähtökohtina sille, kuinka oppilas näkee ja kokee itsensä koulumaailmasta käsin tarkasteltuna. Oppilaiden kokema hyvinvointi käsitteenä koostuu useista eri tekijöistä ja vaikutuksista. Hyvinvointi koulussa on osa osallisuutta, yhteenkuulumista ja yhdessä tekemistä yhteisten asioiden hyväksi. Hyvinvointi näkyy, kun oppilas voi ja saa kokea itsensä tärkeäksi, taitavaksi ja tarpeelliseksi.

Tulosten perusteella voidaan sanoa koulun olevan tärkeä ja merkityksellinen osa oppilaiden elämässä. Koulun lisäksi tärkeinä koetaan ympäristön vaikutukset, kuten harrastukset ja ystävät. Koulu koetaan yleensä kivana ja turvallisena paikkana, jossa on hyvä olla ja oppia uusia asioita. Useissa kokemuksissa huonoa koulussa on eri tavoin koettu kiusaamisen ongelma. Uusi peruskoulujen opetussuunnitelma on osaltaan yhdessä koko yhteiskunnan kanssa vaikuttamassa kiusaamisen vastaisessa työssä, joka koskettaa meitä kaikkia.

Asiasanat: osallisuus, hyvinvointi

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

AHMALA, TAINA & LAGER, MINNA:
Supporting the Welfare of Pupils Through Participation Experiences in Primary School

Bachelor's thesis 44 pages, appendices 2 pages
May 2017

Demands on school and the effects of changes in the world of education appear everywhere and affect social structures. There are various experiences from school and also experiences that shape our personality. Teaching, guidance and counseling support at school are important for an individual who is growing towards prosperous and active citizenship.

Participation creates learning experience. The aim of this thesis was to investigate the involvement of pupils in primary school, their experiences and various manifestations of in prosperity. In this study two classes of sixth-grade pupils wrote their experiences during primary school years. The participants were given a free from to write about their experiences and influences at school. The theoretical concepts of this study are participation and well-being.

The research revealed the connection between participation and well-being. The experience of participation and inclusion are the basic for the pupils to see and feel themselves as being part of the school system. Well-being and the concept of well-being experiences by pupils consist of a variety of factors and influences. Well-being at school is includes participation, involvement and working together for the commons goal. Welfare of a pupil is manifested when the pupil can experience and her/ him as important, skillful and necessary person.

The results of the study describe what school meant to pupil and what it has given tem over the past six years. In addition to pupils experience the effects of recreational activities such as hobbies and friends played an important role in their school lives. School was usually perceived as fan and safe place to learn new things. The themes in the writings that were bad were perceived as bullying. New education curriculum emphasizes anti-bullying activities in school. Bullying should be addressed immediately in order to avoid major problems. Anti-bullying work belongs to everybody. The school staff can use this information to develop pupils` involvement in school.

Key words: participation, well-being

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	7
2.2	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset.....	8
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	9
3.1	Osallisuus.....	9
3.2	Hyvinvointi	14
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	18
4.1	Aineistonkeruumenetelmä	18
4.2	Aineiston analysointi	20
4.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	22
5	TULOSTEN ESITTELY	24
5.1	Kokemus	27
5.2	Tuntemus	28
5.3	Välilliset vaikutukset ja ympäristö	29
5.4	Kiusaaminen	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
6.1	Johtopäätökset.....	32
6.2	Oman työn arviointi ja jatkotutkimusehdotus.....	35
6.3	Pohdinta	36
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	43
	Liite 1. Saatekirje oppilaiden vanhemmille.....	43
	Liite 2. Ohjeistus koululle ainekirjoitusta varten	44

1 JOHDANTO

Peruskouluissamme astui voimaan elokuussa 2016 uusi opetussuunnitelma, jonka arvo-perusteisuus perustuu lapsuuden merkityksen korostamiseen, jossa jokainen lapsi tulisi nähdä sellaisena kuin on. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus kasvaa yhteiskunnan täysi-valtaiseksi jäseneksi omana arvokkaana, itsenään. Peruskoulun päättyessä kaikilla tulisi olla kokemus, että heitä on kuunneltu, kannustettu ja arvostettu kouluvuosien aikana. Jokaisen tulisi voida sanoa, että on saanut ja voinut oppia, vaikuttaa ja osallistua osana hyvinvoivaa ja tasa-arvoista koulu yhteisöä. (Opetushallitus 2017.)

Lähtökohtana työllemme on aikaisemmin tekemämme seminaarityö kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä lapsen tukena. Koulumaailma itsessään ja tämän päivän lasten jaksaminen ja moninaiset ongelmat saivat meidät kiinnostumaan aiheesta enemmän. Koulujärjestelmä vastaa osaltaan vuosikautia lastemme kasvatuksesta ja kehittymisestä yhdessä muiden kasvattajien ja vanhempien ohella. Varhaislapsuuden ja kouluajan kokemukset vaikuttavat paljon lasten identiteettiin ja siihen, millaisia yhteiskunnan jäseniä lapsistamme kasvaa.

Tämä opinnäytetyöprosessi käynnistyi omasta mielenkiinnostamme koulumaailmaa kohtaa ja siihen kohdistuvasta muutospaineesta. Sosionomin opinnot toivat omaan tietoisuuteemme kasvatustieteen, pedagogi Paulo Freiren (1921- 1997), jonka perusajatuksena oli oppilaan ja opettajan välisen dialogisuuden kautta itseymmärrykseen pääseminen, kasvaminen ja vapautuminen. Pedagogiikan tulisi olla ihmisestä itsestään lähtevää eikä ihmiselle ulkopuolelta tuotu valmis järjestelmä (Kurki, Nivala & Sipilä-lähdekorpi 2006,83).

Haluamme tarkastella yläasteen kynnyksellä olevia oppilaita, joille perusopetus ja koulumaailma ovat jo tuttua kuuden vuoden ajalta. Oppilaat, jotka osallistuivat tutkimuksemme, ovat Hämeenkyrön kunnan alakoulun kuudennen luokan oppilaita. Lähtökohtana tutkimuksessamme ovat oppilaiden omat muistikuvat sekä hyvät ja huonot kokemukset ala-asteen aikana. Kokemus on aina yksilöllinen, mutta koulu on lähtökohtaisesti kokemusympäristönä kaikille sama, mikä auttoi tuloksien rajaamisessa ja analysoimisessa. Opinnäytetyömme teoreettisina viitekehyksinä ovat osallisuus ja hyvinvointi, joiden keskinäistä vaikuttavuutta ja näkyvyyttä peilaamme oppilaiden kokemukselli-

suuden kautta. Oppilaiden osallisuudesta ja osallisuuden vahvistamista sekä koulun osallisuustoimintaa on tutkittu myös aikaisemmissa opinnäytetöissä. Tuoreimpana tutkimuksena Aija Kurkisen (2016) opinnäytetyö kuudesluokkalaisille, jonka tuloksissa tuli esille osallisuuden kokemuksen tärkeys nuorten keskuudessa, mutta myös tarve osallisuuden käsitteen selventämiselle ja merkitykselle nuorten omassa elämässä.

Koulumaailma on jälleen kerran suurien muutoksien edessä, joiden vaikutukset näkyvät viimeistään silloin, kun nyt uuden opetussuunnitelman mukaan peruskoulunsa aloittaneet siirtyvät jatko-opiskeluihin ja työelämään. Uusi ilmiöpohjainen oppiminen korostaa lasten aktiivista oppimista sekä vuorovaikutustaitojen ja yhdessä tekemisen tärkeyttä ja osallisuuden edistämistä. Tulevaisuudessa lapsia ja heidän vanhempiaan tulisi osallistaa entistä enemmän yhteistyöhön koulun kanssa ja ottaa mukaan yhteiseen päätöksentekoon. Lasten yksilölliset tarpeet tulisi aina laittaa etusijalle, myös koulumuutoksissa. Kaikkien tarpeiden huomioiminen varmistaa yksilön kehittymisen itsenäisenä osaksi yhteisöä. Kari Uusikylän (2007) sanoin, jokainen oppilas on erilainen, jokaisella on omat voimavaransa, joita tukemalla mahdollistetaan oppimisen ilo.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Viime vuosina on tutkimusten mukaan lisääntynyt lasten koulu-uupumus ja motivaation puute jo ala-asteella. Näihin on haettu selityksiä yhteiskunnan rakenteellisista muutoksista ja teknologian mukanaan tuomasta kiihtyneestä elämänrytmistä. Perusopetuksen yhtenä tavoitteena on koko kouluyhteisön hyvinvointi, joka pitää sisällään avoimemman ja yhteisöllisemmän toimintakulttuurin. Koulun hyvinvointi lähtee yksilön hyvinvoinnista, joka luo pohjan yksilön kokemalla osallisuudelle.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata peruskoulun kuudesluokkalaisten oppilaiden osallisuuden kokemuksia ja tunteita ala-asteen ajalta osana oppilaan hyvinvointia. Tavoitteena on tuottaa tietoa, kuinka lapset kokevat osallisuuden koulussa ja mitä se heille merkitsee yläasteelle siirtymisen kynnyksellä. Haluamme saada tutkimuksemme avulla selville, kuinka oppilaiden tuomat tunteet, ajatukset ja kokemukset näyttäytyvät osana osallisuuden kokemusta koulumaailmassa. Tutkimme oppilaiden kokemusta olemisena osana jotakin kokonaisuutta ja mahdollisuudesta saada osallistua ja vaikuttaa omien tavoitteidensa onnistumiseen. Haluamme myös selvittää tutkimuksesta oppilaiden koulunkäynnin tavoitteellisuutta ja minkälaisista lähtökohdista tavoitteet ovat määrittäneet.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin yksilöllisesti ainekirjoitusmenetelmällä koulun luokkatiloissa. Ainekirjoituksen avulla halusimme antaa oppilaille mahdollisuuden luovasti ja vapaamuotoisesti tuoda esille ajatuksiaan ja tuntojaan. Kirjoitusten perusteella tarkastelemme oppilaiden osallisuutta, osallisuuden kokemuksia, hyvinvointia ja hyvinvoinnin kokemuksia kouluajalta sekä eri tutkimusotosten näyttäytymistä. Tarkastelemme myös, mitä koulu oppilaille merkitsee ja millaisena oppilaiden arki näyttäytyy koulusta katsottuna.

2.2 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksissämme päätimme painottaa lasten oman kokemusmaailman näyttäytymistä ja heidän omien henkilökohtaisen kokemustensa esiin tuomista ainekirjoituksen muodossa. Kokemusten kautta pyrimme löytämään mahdollisia yhtymäkohtia hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksille. Pyrimme selvittämään osallisuuden ja hyvinvoinnin yhteyttä, koska koemme, että yksilön osallisuuden kokemuksilla jo lapsuudesta alkaen on merkitystä yksilön kehitykselle ja yhteenkuuluvuudelle, osana jotakin itselle tärkeää ja merkityksellistä.

Tutkimuskysymykset rajasimme mahdollisimman suppeiksi ja subjektivisuutta korostaviksi, jolloin yksilön kokemusmaailman on mahdollisuus välittyä aineistosta monipuolisesti. Tutkimuskysymysten avulla tavoitteenamme on mahdollistaa ja nostaa esiin oppilaiden oman äänen kuulumisen etsiminen ainekirjoituksista.

Tutkimuskysymykset:

1. Millainen on oppilaan kokemus osallisuudesta ala-asteella?
 - Miten osallisuus näyttäytyy oppilaiden elämässä?

2. Kuinka osallisuus tukee oppilaan hyvinvointia?
 - Voidaanko osallisuudella vaikuttaa lapsen hyvinvointiin koulussa?
 - Voiko osallisuuden kokemus tukea lapsen kouluhyvinvointia?

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Osallisuus

Keskeisinä käsitteinä työssämme on osallisuus sisältäen osallistumisen ja osallistamisen sekä hyvinvointi oppilaiden kokemana ja koulumaailman kontekstissa. Haluamme tuoda esille osallisuuden käsitteen, sen vaikuttavuuden osana lasten arkea ja koulua. Mielestämme lasten hyvinvoinnista ja sen turvaamisesta ei voi koskaan puhua liikaa. Työmme kautta tutkimme, voiko osallisuus lisätä lapsen hyvinvoinnin kokemusta kouluyhteisössä.

1960-luvun lopulla on jo keskusteltu lasten ja nuorten osallistamisesta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja myös kouluissa vaadittiin lasten ja nuoren mukaan ottamista yhteistyöhön. Myöhemmin tehtiin useita lakiuudistuksia, joilla lasten asemaa on parannettu Suomessa. Osallistumisen merkitys muuttui 1990-luvulla enemmänkin lapsia suojelevaksi ja kontrolloivaksi. Useita kehittämisohjelmia ja hankkeita julkaistiin, joissa korostui lasten ja nuorten osallistuminen ja kuuleminen tai myös nuorten syrjäytymisen ehkäisy osana osattomuuden lisääntymistä yhteiskunnassa. (Nivala & Ryytänen 2013,12–13.)

Lasten osallisuutta ja sen toteutumista säädellään Suomessa kahden eri lain turvin. Perusopetuslaki (2013/1267) velvoittaa opetuksen järjestäjän huolehtimaan osallisuuden toteutumisesta samoin kuin, että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa ja sanoa mielipiteensä oppilaita koskevissa asioissa. Lastensuojelulaki (2007/417) määrittelee osaltaan lapsen mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen sekä huomioimisen iän ja lapsen kehitystason huomioiden. Lapsen mielipide tulee selvittää ilman lisähaittojen aiheuttamista lapselle tai hänen vanhemmilleen tai muille läheisille. Selvittämisen tapa ja sisältö tulee kirjata asianmukaisesti asiakirjoihin. Laissa on erikseen pykälät lapsen puhevallan turvaamiseksi, edunvalvojan määräämisestä sekä lapsen edun turvaamisen vastuusta.

Uudessa 1.8.2016 voimaan tullessa Perusopetuksen opetussuunnitelmassa määritellään oppilaiden osallisuudesta osana yhteisöllistä oppimista tukevana ja perustana aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisena. Lapsia rohkaistaan osallistumaan ja yhdessä toimimiseen.

Pyrkimyksenä on oppilaan omaehtoinen mukana oleminen ja yhdessä tekeminen toista kunnioittaen ja myös samalla ympäristöä kunnioittaen. Oppilaat opetetaan säätelemään ja tunnistamaan tunteitaan. Oppilaat saavat osallistua oman työnsä kehittämiseen, suunnitteluun ja arviointiin omaa kehityskauttaan vastaavasti. Oppilaiden osallistamista koulu yhteisössä toteutetaan käytännössä mm. oppilaskuntatoiminnalla, tuki- ja kummitoimintana sekä vapaaehtoistyöllä. Osallistamalla oppilaita innostetaan esittämään omia mielipiteitään, toimimaan ja vaikuttamaan eri yhteisöissä omien ja yhteisten asioiden hyväksi. Oppilaiden osallisuus ja kuuluksi tuleminen ovat perustana koulutyön järjestämiselle. Omaehtoisen osallisuuden ja oppimisesta iloitseminen nousevat uudessa OPS:ssa merkittävästi esille. Oppilaan omaehtoinen aktiivisuus ja opiskelua tukeva ohjaaminen nähdään tulevaisuudessa tärkeänä. Henkilöstö velvoitetaan huomioimaan kaikkien lapsien näkemysten ja mielipiteiden ilmaisemisen mahdollisuus. (Opetushallitus 2014; Kallio 2016,7.)

Gretchel ja Kiilakoski (2012) painottavat kirjassaan osallisuuden koko yhteisön toimintakyvyn vastuunkantamisena ja vastuunsaamisena. Osallistamalla sitoudutaan parantamaan yhteisiä asioita ja mahdollistetaan erilaisten yksilöiden ja ryhmien toiminta samalla valtaa jakaen. Osallisuutta ei ole lasten ja nuorten kuuleminen ilman heidän mielipiteidensä huomioimista myös päätöksenteossa. (Gretchel & Kiilakoski 2012,15.)

Osallisuus pitää sisällään Erik Allardtin (1976) teorian hyvinvoinnin rakentumisen portaista. Having, loving ja being eli omistaminen, sosiaaliset suhteet sekä itsensä toteuttaminen liittyvät kaikki osaltaan osallisuuteen. Erilaisiin yhteisöihin kuuluminen turvaa perustarpeiden tyydyttymisen ja sitä kautta sosiaaliset suhteet, joiden kautta ihminen voi toimia omana itsenään ja kokea itsensä arvokkaaksi itsellensä tärkeässä toiminnassa. Osallisuus mahdollistaa omien tavoitteiden toteutumisen omien voimavarojen rajoissa. Kaikki hyvinvoinnin ulottuvuudet vahvistavat toteutuessaan lasten ja nuorten osallisuutta ja hyvinvointia. (Gretchel & Kiilakoski 2012, 17; Kananoja & Karjalainen 2017,156–157.)

Oppilaiden osallisuus ei rajoitu vain koulun seinien sisäpuolelle. Se on myös osa yhteiskunnallista kokonaisuutta. Kunnan tehtävänä on toteuttaa palvelujen tuottamisen ohella demokratiaa, joka huomio lapset ja nuoret kyseenalaistaen palvelun tuottamisen lasten ja nuorten näkökulmasta demokraattisesti eikä pelkästään palvelun tuottajana. Kuinka palvelu tukee lapsen tai nuoren osallisuutta ja kansalaisuutta sekä huomioi toiminta-

mahdollisuudet, näyttäytyy kunnan arvostuksena nuoria kohtaan. Osallisuuden näkökulma tulisi ulottua neuvolasta päiväkotiin, kouluun, kaupunkisuunnitteluun, nuorisotyöhön jne. (Gretchel & Kiilakoski 2012,268.)

Lapsiin ja nuoriin panostaminen jo varhaisessa vaiheessa on tärkeintä ennaltaehkäisevää työtä mitä kunnassa voidaan tehdä nuorten tulevaisuuden hyväksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kuntien panostaminen laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen tukee lasten ja nuorten mahdollisuutta pärjätä tulevaisuuden haasteissa.

Osallisuuden edistämisen toimintaperiaatteen tulisi koskea kaikkia kunnallisia palveluita. Instituutioiden, perheiden tai ongelmien sijaan olisi hyvä tarkastella lapsen ja nuoren asioita kokonaisuutena. Painopiste tulisi olla niiden lapsen kasvun ja kehityksen mukana olevien yhteisöjen toiminnassa, jotka lapsen kannalta ovat tärkeitä. Lasten ja nuorten kasvun ja kasvatuksen tukeminen tulisi olla kaikkien yhteinen pyrkimys ilman yleistävää ongelmakeskeistä ajattelua. (Gretchel & Kiilakoski 2012,270.) Kaikkien lasten ja nuorten kanssa toimijoiden ja päättäjien tulisi ymmärtää lapsissa ja nuorissa kasvava seuraava sukupolvi, joka kohtaa konkreettisesti nyt tehdyt päätökset ja peilaa tehtyjen päätösten kautta omaa suhdettaan demokraattiseen päätöksentekoon.

Osallisuudesta ei voi puhua, ellei lapsella ole syntynyt kokemusta, että häntä on oikeasti kuunneltu ja hänen sanomisillaan ja tekemisillään on jotakin merkitystä. Oman identiteetin ja ihmisarvon ymmärtäminen ja käsittäminen ovat edellytys itsensä toteuttamiselle. Päätöksenteossa lapsen osallisuutta tuetaan kuuntelemalla sekä auttamalla lasta ilmaisemaan oman asiansa. Vuorovaikutteinen suunnittelu yhdessä aikuisen kanssa tai lapsen kyky itsenäiseen päätöksentekoon ovat osa osallisuuden kokemusta. Kokemukset joko vahvistavat tai heikentävät osallisuuden kokemusta. (Seurakuntien lapsityönkeskus, 2009; Kananoja & Karjalainen 2017,158- 159.)

Toiminnan ollessa ylhäältä-alaspäin suunnattua, on toiminta useinkin etukäteen suunniteltu eikä lapsi ole ollut mukana vaikuttamisessa. Tämän kaltainen toiminta ei osallista lasta kehittämään erilaisia toimintatapoja tai anna tilaa uuden luomiselle. Nivala ja Ryyänen (2013) määrittelevät artikkelissaan sosiaalipedagogisen osallisuuskäsityksen ihmiselle luontaisesti kuuluvanana yhteytenä muihin ihmisiin, mikä tapahtuu elämisen ja toiminnan kautta, kun taas osallistuminen on enemmänkin osallisuutta edistävää toimintaa. Onnistuakseen osallisuus koulussa tarvitsee mahdollisuuden toimimiseen ja koke-

muksen nähdyksi sekä kuuluksi tulemisen omana itsenään. Yhdessä toimiminen mahdollistaa osallisuuden toteutumisen ja sitä kautta vaikuttamisen. Sosiaalipedagoginen osallisuuskäsityksessä kasvu ja kasvatus nähdään olennaisina teemoina. Osallistamalla tuetaan kasvuprosessia ja edistetään yksilön toimintamahdollisuuksia osaksi yhteiskuntaa ja sen jäsenyyttä. (Nivala & Ryyänen 2012, 26 -29; Child and youth participation in Finland 2012,8.)

Kannustamalla ja kuuntelemalla nuoria mahdollistetaan nuoren kiinnostus omiin ja koulun yhteisiin asioihin. Kriittinen suhtautuminen voidaan muuttaa keskustelevämmäksi ja osallistuvammaksi toiminnaksi, kehittämällä koulun toimintatapoja ja opetusmenetelmiä avoimempaan ja dialogisempaan suuntaan, kohti tasavertaista oppimista ja opettamista. (Kurki ym. 2006, 155.) Tasavertainen ja keskusteleva sekä yhteisöllinen toimintakulttuuri koulussa luovat turvallisen ja rohkeutta lisäävän ympäristön, jossa on mahdollista toteuttaa itseään. Oman ääneen esiin saaminen lisää yhteenkuuluvuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta.

YK:n yleissopimuksessa (artikla 12) lapsen oikeuksia käsittelevässä kohdassa, taataan lapsille vapaus ilmaista oma näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa ja ne on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lain toteutumiseksi lapsella tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimenpiteissä, joka suoranaisesti tai välillisesti. (Child and youth participation in Finland 2012,7.)

Harinen & Halme (2012) tuovat omassa julkaisussaan osallisuuden toteutumattomuuden suomalaisissa kouluissa esille lapsen äänen heikkona kuulumisena varsinkin, kun kyse on koulun opetuksesta ja sisällöstä. Lapsia ei myöskään kuulla työjärjestyksiä suunniteltaessa, päivän pituuksia määriteltäessä tai koulun varustelua suunniteltaessa. Nämä puutteet on pyritty huomioimaan uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa, johon on sisällytetty lasten toiveita ja suunnitelmia. (Harinen & Halme 2012,6.)

Osallisuus on kuulumista johonkin yhteisöön, toimimista yhteisössä sekä näissä toimimisesta saatu kokemus kuulumisesta johonkin ja omasta merkityksestä osana jotakin. Vaikuttamisen kautta tullaan kuulluksi omana itsenä yhteisissä asioissa ja se mahdollistaa vallan ja vastuun yhteisön jäsenenä. Osallisuus siis koskettaa kaikkia lapsia ja nuoria, jotka ovat jäseninä jossakin yhteisöissä. Gretchel ja Kiilakoski (2012) pitävät osallisuutta merkityksellisenä lapsen ja nuoren hyvinvoinnin kannalta. Toiminta yhteisössä

on vahvasti kokemuksellista, joka edistää lasten ja nuorten kuulemistä, yhteenkuuluvaisuuden tunnetta sekä heidän omaa identiteettiään osana yhteisöä. (Gretschel & Kiilakoski 2012, 252- 253; Kallio 2016, 40 -41.)

Jokaisella kohtaamisella on kauaskantoiset merkityksensä. Vastavuoroisuus syntyy kohtaamisissa, jossa aikuinen antaa viestin lapselle tai nuorelle, millaisena hänet nähdään muiden silmissä. Parhaimmillaan tunne näyttäytyy kokemuksena omasta tärkeydestä, joka lisää tietoisuutta ihmisestä arvokkaana ja tärkeänä. Toisaalta negatiiviset kokemukset, joissa minuus sivuutetaan toistuvasti jättää jäljen lapsen ja nuoren kehittyvään persoonaan. Vuorovaikutuksen jäädessä puuttumaan vaikuttaa se lapsen minä kokemukseen ja siten myös osattomuuden kokemukseen omassa elämässään. (Nurmi & Rantala 2011,17.)

Osallisuudesta puhutaan, kun osallistuja on itse päässyt vaikuttamaan ja toteuttamaan johonkin sen sijaan, että osallistuja tulee tilanteeseen, jonka joku muu on valmistellut. Osallisuus on vastavuoroista, vasta kun kaikki osapuolet voivat kohdata toisensa tasapuolisesti kuuntelemalla ja olemalla dialogissa keskenään. Toiminta yhdistää toimijoita, jolloin yhdessä suunniteltu toiminta muodostaa uudenlaisen toimintaympäristön. Toiminnassa jokainen saa valita itse oman aktiivisen tai passiivisen mukana olonsa, jolloin myös passiivinen osallistuminen on toimintaa. (Nurmi & Rantala 2011, 139- 140.)

Osallisuudella lisätään lasten ja nuorten itseluottamusta, sinnikkyyttä, toiveikkuutta ja optimismia, jotka kasvattavat myöhemmin tarvittavaa henkistä pääomaa. Vaikuttamalla itse asiat tulevat merkityksellisiksi ja lisäävät sitoutumista ja halua vaikuttaa ja osallistua. (Kallio 2016, 96- 97.)

Osallisuus on tärkeä osa ihmisen elämää. Osallisuudella tai osattomuudella voidaan tukea ihmisen kehittymistä kokonaiseksi tai huonoimmillaan se syrjäyttää. Olemalla osa jotakin kokonaisuutta luodaan pohjaa terveen itsetunnon kehittymiselle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille.

3.2 Hyvinvointi

Ihmisen hyvinvoinnin perusrakenne koostuu johonkin kuulumisen kokemuksesta ja tunteesta, että voi tuntea ja kokea itsensä tärkeäksi (Nivala & Ryyänen 2013,10). Osallisuus on osa hyvinvointia. Itsetunnon kohottaminen ja oman mielipiteen ilmaisemisen osallisuuden kautta rakentavat hyvinvointia ja lisäävät lapsen yhteisöön kuulumisen tunnetta. Lapsen sisäisen motivaation tultua kuulluksi ja nähdyksi positiivisuus lisääntyy ja pahoinvoinnin kokemus vähenee. (Järvilehto 2014, 26 -27.)

Hyvinvointi jaetaan yleisesti kolmeen eri osatekijään. Ne koostuvat terveydestä, materiaalisesta hyvinvoinnista sekä koetusta hyvinvoinnista eli elämänlaadusta yksilöllisesti ja yhteisöllisesti koettuna. Onnellisuus, sosiaalisten suhteet ja niiden kautta sosiaalinen pääomamme yhdessä mahdollisuutena toteuttaa itseämme ovat yksilöllistä hyvinvointiamme. Yhteisöllisiä hyvinvointiimme vaikuttavia tekijöitä ovat ympäristömme, elinolosuhteet, työ- ja koulutusmahdollisuudet. Koulutuksen vaikutus on suoraan verrannollinen hyvinvointiimme. (Hyvinvointi ja terveyserot, hyvinvointi 2015.)

Nuorena koetut elämänvaiheet näyttäytyvät aikuisena terveys- ja hyvinvointieroina. Elinolot, missä lapsuus ja nuoruus on vietetty vaikuttavat läpi elämän samoin kuin ympäristö, jossa lapset ja nuoret arkeaan viettävät, kasvavat ja kehittyvät, vaikuttavat erojen syntymiseen. THL:n joka toinen vuosi teettämän kouluterveyskyselyn perusteella 2000-luvulla nuorten hyvinvointi on parantunut Suomessa, vaikkakin samaan aikaan eriarvoisuus on kasvanut. Nuoret kokevat vanhempien väliset suhteet ja kouluympäristön ja – ilmiöihin parempina kuin aikaisemmin, samoin oman terveydentilansa. (Hyvinvointi ja terveyserot, nuoret 2015.)

Kehitysympäristönä koulu voi parhaimmillaan vahvistaa lapsen ja nuoren itseluottamusta ja onnistumisen kokemuksia samalla näyttäen mallia erilaisista yhteiskunnan toimintatavoista sekä terveellisistä elintavoista. Koulu antaa tarvittavan sosiaalisen pääoman, tiedot ja taidot elämään sekä valmistaa yhteiskuntaan integroitumiseen. (Hyvinvointi ja terveyserot, nuoret 2015.)

Hyvinvointi voidaan määritellä koostuvan asumisesta, toimeentulosta, perheen sisäisistä suhteista sekä ulkopäin tulevista vuorovaikutussuhteista. Ennen kouluikää rakennetaan hyvinvointiosaamisen perusta yleensä kotikasvatuksessa. Perustan ollessa kunnossa jää

lapsella voimavaroja kouluaineiden perusoppimiseen. (Rimpelä 2013, 35,42.) Oppilas tarvitsee hyvinvoinnin tueksi turvallisia aikuisia ja selkeän päiväjärjestyksen koulussa. Turvallisen kodin tai vanhemmuuden puuttuessa lapsella on oikeus saada tarvitsemansa tuki koulun erilaisista tukitoimista.

Terveyden – ja hyvinvoinninlaitos (2015) pitää tärkeänä perheiden tukemisen ja hyvien suhteiden ylläpitämistä vanhempiin nuorten hyvinvointia edistävänä. Myönteisen palauteen saaminen vanhemmilta ja toimiva keskustelukulttuuri perheissä edesauttaa nuoren hyvinvointia ja nuoren hyvää kasvua. Arjessa hyvinvointia tulisi lisätä yksinäisyyttä torjumalla ja kiusaamiseen puuttumalla sekä nuoren omia vahvuuksia tukemalla. Osallisuutta ja nuorten omia toimintamahdollisuuksia sekä nuorten toimintakykyä osana hyvinvointia tulisi lisätä nuorten arkeen. (Hyvinvointi ja terveysterot, nuoret 2015.)

Vanhemmuuden sanotaan olevan hukassa nyky-yhteiskunnassamme. Vanhempien puute sekä välittävien ja tukevien aikuisten läsnäolon puuttuminen lasten elämästä on arkipäivää liian monella lapsella. Sipilä- Lähdekorpi (2006) kuvaa vanhemmuuden puutteen vanhempien välinpitämättömyytenä lasta koskevissa asioissa sekä rajojen asettamisen vaikeutena samoin kuin vanhempien herkkäuskoisuuden lapsiaan kohtaan. Oppilaiden koulutyötä voivat vaikeuttavat ongelmat perheen sisällä sekä vanhempien kielteinen asennoituminen koulutyöhön. (Kurki ym.2006, 22.)

Koulun sosiaalityö on parhaimmillaan vanhemmuuden tukea vaativassa kasvatusvastuussa, joka antaa myös tunteen arvostuksesta ja tasavertaisuudesta kodin ja koulun välillä. Oppilaan hyvinvointi lisääntyy yhteisen välittämisen kautta. (Wallin 2011, 104-105.) Koulukuraattori tai koulusosionomi onkin jo käytössä monissa kouluissa oppilaan tukena osana koulusosiaalityötä sekä opettajien apuna vaativissa ja lisääntyvissä kasvatuksen ja koulunkäynnin ongelmissa.

Kouluilla on käytössään hyvinvointimalli, joka koostuu koulun olosuhteista, koulun sosiaalisista suhteista, mahdollisuuksista toteuttaa itseään koulussa sekä omasta terveydentilasta. Mallin pohjalta on kouluille kehitetty hyvinvointiprofiili, joka on koulujen oma itsearviointin työväline. (Koulun hyvinvointiprofiili 2004.)

Hämeenkyrön kunnalla on käytössään lastensuojelulain (417/200) mukaisesti tehty hyvinvointisuunnitelma lapsille ja nuorille vuosille 2014- 2017. Hyvinvointisuunnitelma

käsittää lasten ja nuorten kehityksen ja kasvun tukemisen sekä korjaavat ja edistävät toimenpiteet. Ennalta ehkäisy ja laadukkaiden peruspalveluiden turvaaminen lapsille ja nuorille koetaan kunnassa tärkeinä ja niihin onkin kunnassa pyritty panostamaan hyvinvointisuunnitelman mukaisesti. (Hämeenkyrön lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014.)

Hyvinvoinnin kokemus kouluyhteisössä muodostuu opettajien ja oppilaiden kautta. Yksilön näkökulmasta kouluhyvinvointi on subjektiivista, kun taas yhteisötasolla kokemus koulun toiminnasta ja siellä olemisesta on kaikkien yhteinen kokemus. Yksilön hyvinvointia ei näin ollen voi erottaa yhteisön hyvinvoinnista. (Konu 2010,14.) Oppilas ja opettaja ovat yksilöitä, joiden elämä koulun ulkopuolella ei voi olla vaikuttamatta kouluyhteisön toimintaan. Yksilön kokonaisvaltainen kohtaaminen tarvitsee taitoa ja aitoa ymmärrystä heikommassa asemassa olevan tukemiseen ja rohkaisemiseen.

Oppilaan oma näkemys itsestään ja kuinka hän suhtautuu muihin vaikuttaa siihen, kuinka hän tuntee ja ymmärtää oman elämän hallittavuuden ja miten hän voi vaikuttaa ympäristöönsä ja itseensä. Perustarve, kuten tarve kiinnittyä yhteisöihin, itsenäisyyden ja vapauden kokemus sekä onnistumisen kokemus edistävät hyvinvointia ja merkityksellisyyden tunnetta. Positiivinen ja realistinen käsitys itsestä sekä turvallinen ja sosiaalinen oppimisympäristö lujittavat oppilaan onnistumista ja onnistumiskokemuksia sekä rohkaisevat riskien ottamiseen, mikä edesauttaa saavuttamaan asetettuja tavoitteita. (Pietarinen, Soini & Pyhältö 2008,59.)

Kouluilla ei ole resursseja kantaa kokonaisvastuuta oppilaiden hyvinvoinnista, mutta koulut voivat tukea oppilaita joustavasti ja yksilöllisesti. Oppilaiden näkeminen, kohtaaminen ja kuuleminen, onnistumisen tunteen antaminen ja saaminen sekä hyväksytyksi tuleminen auttavat kantamaan ja jaksamaan läpi koko elämän. Niiden avulla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja edistävät oppilaan persoonallisuuden kokonaisvaltaista kehittymistä elinikäisenä oppijana. (Lappalainen, Kuittinen & Meriläinen 2008, 214- 218.)

Oppilas on osa kouluyhteisöä, jossa hyvinvoinnin kokemus muodostuu siinä olevien jäsentensä, oppilaiden ja opettajien ja heidän yksilöllisten kokemustensa kautta. Kouluhyvinvointi on yksilölle aina subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista, joka on osa yhdessä jaettua kokemusta. Yhteisesti se on kaikkien yhdessä kokemaa ja toimimista yhteisten asioiden eteen. (Joronen & Koski 2010, 14–15.)

Opetusneuvos Martti Hellström (2017) tuo tuoreella luennollaan esiin huolensa Suomalaisien koulujen tämänhetkisestä tilasta. Hellströmin (2017) mukaan ihmisellä on neljä perustarvetta, jotka täyttyessään tuovat onnistumisen tunteen lisäten hyvinvointia osallistamisen kautta. Ihmisen tulee saada oppia, olla itse oman työnsä aloittaja, olla huomion kohteena sekä auttaa tarvittaessa muita. Hän kuuluttaa kouluihin hyvinvointipedagogiikkaa tehokkuuden tilalle, toimintaa, jossa kaikilla olisi hyvä olla ja jokainen voisi innostua ja toimia omalla tavallaan välittävässä ja luottamuksellisessa ilmapiirissä. (Hellström 2017.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, joka perustuu kokemuksellisuuteen ja kokemusten kertomisiin. Laadullinen tutkimus korostaa subjektiivista näkökantaa ja ihmisen erilaisten kokemusten huomointia. Erilaiset ihmisen kokemat havainnot, kokemukset ja toiminnot näyttäytyvät eri lailla erilaisissa paikoissa ja eri aikoina. Laadullisessa tutkimuksessa on tutkijalla keskeinen paikka valintojen tekemisessä, mikä näin ollen vaikuttaa vapaammin myös analysointiin ja tutkimuksen lopputulokseen. Tutkimustulokset tuleekin laadullisessa tutkimuksessa ymmärtää moninkertaisesti tulkittuina tuloksina. (Ronkainen, Pehkonen, Lundblom-ylänne & Paavilainen 2013, 82; Tuomi 2007,97.)

Tutkimusmenetelmää valittaessa on tärkeää valita oikeanlainen aineistonkeruumenetelmä, jolla tutkimusongelma voidaan ratkaista. Erilaisia menetelmiä ovat mm. säännöt, menettelytavat ja erilaiset keinot joiden avulla saadaan ratkaisu. Menetelmän valinta tarvitsee tuekseen ongelman ymmärtämisen, joka auttaa luotettavan tiedon jäsentämisessä. Tieto, joka saadaan kerätyistä aineistosta, ratkaisee tutkimusongelman ja vastaa tutkimuskysymykseen. (Kananen 2015, 65.)

Tutkimukselle saadaan perustelu, kun tutkimus muotoillaan ongelmaksi ja sitä analysoidaan ongelmaratkaisun keinoilla. Laadullisessa tutkimuksessa kysymykset ovat avoimia, yleisluonteisia kysymyksiä, jotka avaavat halutun ilmiön ongelmaa. Avoimista kysymyksistä saatu tieto palautuu kysymyksen esittämistä vastaavassa muodossa, kuten teksteinä, lauseina tai tarinoina. (Kananen 2015,68.)

Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan ymmärtää mistä ilmiöstä on kysymys, ymmärtää mitä ilmiöllä tarkoitetaan ja kuinka se konkretisoituu teoriassa. Ilmiön kuvaaminen laadullisesti on yleisesti ajateltuna kvantitatiivista eli luvuilla ilmaistua tutkimusta parempi, sillä asenteiden ja ihmisten suhtautumiseen kuvaamiseen tarvitaan tekstimuotoa. (Kananen 2015, 71.) Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään ilmiötä ilman määrällisiä keinoja tai tilastointeja. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään ilmiön syvällisesti, saamalla mahdollisimman paljon informatiivista

tietoa yhdellä kertaa. Laadullinen tutkimus haluaa saada selville realistisesti ihmisten erilaiset kokemukset ja näkemykset. (Kananen 2008,25; Tuomi 2007,97.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruussa käytetään dokumentteja, havainnoiteja, haastatteluja tai sähköpostihaastatteluja. Ilmiöön liittyviä ja tutkimuskysymyksen vastaavia erilaisia kirjallisia tuotoksia kutsutaan dokumenteiksi. Laadulliset aineistot eivät ole yleensä suuria, jolloin myös niiden tulkinta on hallittavampaa. Tulkinassa tulee ymmärtää aineiston merkitys kokonaisuutena ja osata suhteuttaa se asiayhteyteen, jolloin myös tulkittavuus on rajatumpaa. (Kananen 2015, 81; Ronkainen ym.83.)

Laadullisen aineiston tulkintaan tarvitaan varsinaisen aineiston lukeminen useaan kertaan, jotta saadaan tarvittava kokonais käsitys sisällöstä. Aineiston tutkijan tulee osata löytää tarvittava merkitys sisällöstä ja osattava pilkkoa ja tiivistää olennainen tieto kokonaisuuden kannalta. (Kananen 2015, 129.)

Sisällönanalyysissa on kaksi eri tapaa tarkastella aineistoa, joko analysoimalla tai erittelemällä sisältö, jolloin aineisto saadaan selkeäksi ja tiiviiksi. Aineiston sisällönanalyysi koostuu redusoinnista eli pelkistämisestä, joka noudattaa tutkimustehtävää, klusterionnista, jossa aineiston ryhmitellään käsitteiden mukaisesti ylä – ja alaluokkiin sekä abstrahointiin, jossa erotellaan tutkimuksessa tarvittava olennainen tieto ja luodaan teoreettinen käsitteistö ja johtopäätökset. Luokkia tarkastellaan loogisesti erilaisia yhdistäviä tekijöitä ja yleistettävyyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108- 11; Kananen 2008,94.)

Tutkimusta varten haimme tutkimusluvan Hämeenkyrön kunnalta. Tutkimuksen aineisto kerättiin Hämeenkyrön kunnan ala-asteen kahden kuudennen luokan oppilailta ainekirjoitusmenetelmällä. Oppilaita luokissa oli yhteensä 47 ja aineita saimme takaisin 31 kappaletta. Lähetimme oppilaiden mukana kotiin tutkimuslupakaaavakkeen (liite 1), jossa kerromme tutkimuksemme sisällöstä ja samalla pyysimme lupaa lapsen osallistumiselle ainekirjoitukseen ja sitä kautta tutkimukseen. Luvassa toimimme ilmi tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuuden ja tulosten käsittelemisen nimettömänä.

Kahden tutkimusluokan oppilaista 13 ei saanut lupaa osallistua tutkimukseemme. 6A luokan kahdeksan oppilasta kirjoittivat saman aineen samoilla ohjeilla, mutta omilla nimillään tietäen opettajan lukevan aineet. Luettuaan nimellisten aineet opettaja laittoi ne silppuriin. 6B luokalla viisi oppilasta ei saanut lupaa ja muutama oppilas teki itse

valinnan, ettei osallistunut tutkimukseen. Syynä omaan valintaan saattoi olla lupalapun unohdus, mutta tämä ei meille selvinnyt. Nämä oppilaat kirjoittivat myös aineen samoilla ohjeilla, mutta omilla nimillään tietoisina opettajan lukemisesta. Nimelliset aineet opettaja palautti takaisin oppilaille.

Toteutimme oppilaiden ohjauksen opettajien välityksellä. Ohjeen lähetimme koulun rehtorille sähköpostilla (liite 2) hyvissä ajoin ennen ainekirjoituksen toteuttamista. Ohjeistuksen halusimme tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi ja helpoksi oppilaille sekä opettajille. Koimme, että oma läsnäolomme koululla ei ollut välttämätön ohjauksessa ja halusimme näin välttää taustalla olevan tutkimuksellisen tarkoituksen, joka olisi voinut osaltaan vaikuttaa lopputulokseen. Halusimme vapaamuotoisia vastauksia ilman liiallista ohjeistusta, minkä toivoimme antavan tilaa vapaalle ja luovalle kirjoittamiselle.

4.2 Aineiston analysointi

Laadullinen tutkimus jaetaan kahteen erilaiseen analyysimenetelmään, sisältöanalyysiin ja sisällönanalyysiin (Kananen 2015, 84). Aineistomme on kvalitatiivista, joten analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysia, joka kuvaa tutkittavaa kohdetta selkeästi ja sanallisesti. Sisältöanalyysin avulla voidaan järjestellä aineisto tiiviiksi, kuitenkin pitäen se informatiivisena. Aineiston käsittely on loogista ja jatkuvaa analysointia, aineiston alun purkamisesta lopulliseksi kokonaisuudeksi. (Kananen 2015,84; Tuomi & Sarajarvi 2009, 105- 108.)

Laadullinen aineisto voidaan muokata edelleen litteroimalla, aineistoja yhteismitallistamalla, aineistoa lukemalla, aineistoa luokittelemalla ja tiivistämällä sekä tulkitsemalla. Aineiston lukeminen ja sisällön pohdinta pelkästään voi olla riittävää jolloin jatkojalostamiselle ei ole tarvetta. Runsaan aineiston tiivistämiseksi käytetään asiasisältöjen etsimistä ja nimeämistä yksittäisellä asiasanalla, mikä muodostaa pienempiä asiasisältöjä joita kutsutaan segmenteiksi. (Kananen 2015,160,163.)

Opinnäytetyömme aineistoa lähdimme tarkastelemaan laadullista sisällönanalyysiä käyttäen eri vaiheiden mukaan etenemällä. Aluksi jaoimme aineiston puoliksi ja huomiovärejä käyttämällä poimimme hakemaamme tietoa ja vaihdoimme aineistot vielä keskenämme. Kirjoitimme ainekirjoituksesta esiin nousseita lauseita ylös oppilaiden

vastauksia pelkistämällä eli redusoimalla. Aineista otimme pois kaiken mielestämme epäolennaisen ja jäljelle jäi tarvittava analysoitava tieto. Luokittelimme ja pilkoimme aineiston osiin, ja etsimme vastauksia tutkimuskysymystemme pohjalta. Jaottelimme saamiamme oppilaiden kokemuksia ja tuntemuksia alaluokkiin ja pääluokkiin, joiden käsitteet nousivat teoreettisesta viitekehksestämme.

TAULUKKO 1. Aineiston jaottelu

OSALLISUUS	HYVINVOINTI
Kuulua johonkin	Kaverit Itseluottamus Rohkeus
Kuulluksi tuleminen	Itseluottamus Itsetunto
Nähdyksi tuleminen	Itsetunto
Vaikuttaminen	Itsetunto Arvostus
Olla osana ryhmää	Hyväksytyksi tuleminen Syrjäytymisen ehkäisy Yksinäisyyden ehkäisy
Tulla hyväksytyksi omana itsenään	Hyväksytyksi tuleminen
Vastuunkanto	Vastavuoroisuus
Saada päättää	Onnistumisen kokemus
Olla osana toimintaa	Syrjäytymisen ehkäisy Yhteisöllisyys

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullinen tutkimus on oltava luotettavaa ja virheetöntä. Luotettavuuteen vaikuttavat tiedon totuuden ja objektiivisuuden näkemykset ja niihin suhtautuminen, jolloin on pysyttävä erottamaan luotettavuus ja puolueettomuus. Tutkimustulokseen vaikuttavat tutkimusmenetelmän lisäksi tutkija ja ilmiö. Tieteellisen tutkimus on aina objektiivista, joka syntyy tutkijan tiedostaessa oman subjektiivisuutensa, eli omakohtaisen käsityksensä ja tulkintansa vaikutuksen lopputulokseen. Tutkija valitsee itse tutkimusmenetelmänsä, joka vaikuttaa lopulliseen tutkimustulokseen samoin kuin tutkijan omat arvot, asenteet ja ennakkoluulot. Ihmisten käyttämä kieli ja asioiden ymmärtäminen ei myöskään aina ole samanlaista ja tutkittavana oleva ilmiön voidaankin tulkita eri tavoin. Tutkija voi myös valikoida tietoa tiedostamattaan tai tietoisesti hakemalla ja tukemalla jo olemassa olevaa käsitystä tai teoriaa. (Kananen 2008, 121- 122; Tuomi & Sarajärvi 2009, 134 -136.)

Tutkimuksen luotettavuutta määritellään validiteetin ja reliabiliteetin termein avulla. Validiteetti kuvaa oikeiden asioiden tutkimista ja tulosten yleistettävyyttä. Reliabiliteetti laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kuvaajana määrittelee pysyvyyden eli tutkimustuloksen toistettavuuden tehtäessä tutkimus uudelleen. Mäkelä (1990) mukaan arviointiperusteina voidaan pitää aineiston riittävyttä, kattavuutta, arvioitavuutta sekä toistettavuutta. (Kananen 2008, 124.)

Tutkimus toteutettiin yhdessä koulussa kahden luokan oppilaille, joten tutkimus ei ole yleistettävissä eikä siirrettävissä oleva. Kokemukset ovat subjektiivisia ja kokemusperäisiä, eivätkä näin vertailukelpoisia tarkempaa analysointia varten, eivätkä vertailtavissa muihin vastaaviin tutkimuksiin. Mielestämme tutkimustulokset saattaisivat olla kuitenkin samankaltaisia toistettaessa tutkimus muissa kouluissa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) pitää hyviä tieteellisiä käytäntöjä eettisesti hyväksytyin ja luotettavan tutkimuksen perustana. Tutkimuseettisesti hyvinä käytänteinä pidetään rehellisyyttä, huolellisuutta, tarkkuutta, eettisesti kestäväää tiedonhankintaa, tiedonkäsittely- ja arviointimenetelmiä sekä avoimuutta ja tarvittavien tutkimuslupien hankintaa ja tutkimusaineiston asianmukaista tallentamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Työssämme toteutamme tarkkuutta lähdeviitteiden merkitsemisessä. Tieteellinen aineisto oli asianmukaista, ajankohtaista ja monipuolista. Omien arvojen ja asenteiden tarkastelu on muistettava koko prosessin ajan samalla eettisyys sekä luotettavuus huomioiden. Kerromme tutkimuksemme tulokset totuudenmukaisesti sekä tutkimuksen periaatteisiin sitoutuen, pyrkien välttämään vääriä tulkintoja. Toimimme koko tutkimuksen ajan tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti, pyrkien avoimuuteen ja huolellisuuteen.

Aineiston keruun yhteydessä lähetetty informaatio tutkimuksesta on samalla tutkijaa velvoittava sopimus, kuinka aineistoa tullaan käyttämään (liite 1). Tutkimuksesta annettava informaatio ratkaisee osallistujien halukkuuden sekä tiedon aineiston myöhemmästä käytöstä. Informaatiossa on tärkeää tulla esille tutkijoiden yhteystiedot, tutkimuksen tavoite, osallistumisen vapaaehtoisuus ja aineistonkeruumenetelmä, luottamuksellisuus, mihin kerättäviä tietoja käytetään, kuka käyttää ja kuinka kauan niitä säilytetään. (Kuula 2006, 101 -116.)

Lapset ja ne, jotka eivät itse kykene asioistaan huolehtimaan tarvitsevat huoltajan tai hänen edustajansa luvan voidakseen osallistua tutkimukseen. Lasta pitää kuitenkin kuulla päätöksenteossa, sillä viimekädessä päätös osallistumisesta on hänellä. Kouluissa ja päiväkodeissa on kuitenkin mahdollisuus tehdä tutkimuksia ilman huoltajilta kysyttyä lupaa, jos vastaaja pysyy vastauksissa tunnistamattomana. (Kuula 2013, 150- 153.) Lomakkeessa annoimme mahdollisuuden, joka osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen. Kerroimme, kuinka aineistoa tulnaisiin käyttämään anonymisti ja aihekohtaisesti. Mielestämme aineistosta olisi mahdollisuus niiden subjektiivisten kokemusten perusteella selvittää aineen kirjoittaja, joten luvan pyytäminen oli eettisesti tarkasteltuna aiheellista.

5 TULOSTEN ESITTELY

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia Hämeenkyrön kunnan koulun kuudesluokkalaisten oppilaiden osallisuuden kokemuksia ja tuntemuksia ala-asteen ajalta osana oppilaan hyvinvointia. Halusimme selvittää osallisuuden ja hyvinvoinnin yhteyttä, niiden merkitystä yksilön ja yhteisön kehittymiselle ja hyvinvoinnille. Aineiden ohjeistuksessa oppilailta pyydettiin kokemuksia kouluajalta ja vaikuttamismahdollisuuksista koulussa. Tulosten analysointi tapahtuikin oppilaiden oman vaikuttavuuden ja kokemusten kautta. Ohjeistusta miettiessämme pidimme osallisuuden ja hyvinvoinnin käsitteiden sisällyttämistä kysymyksiin liian haastavana oppilaiden ymmärtää. Mietimme myös ainekirjoituksen haastavuutta ja kuinka saisimme oppilaat innostumaan kirjoittamisesta, joka ei enää kouluissa ole arvostettua eikä sitä pidetä tärkeänä. Halusimme käyttää perinteistä tyyliä, emmekä yleistä kyselylomaketta tai digitaalista vaihtoehtoa.

Olimme aikaisemmin tehdyssä seminaarityössämme tutkineet kodin ja koulun välistä yhteistyötä lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Halusimmekin nyt opinnäytetyömme kautta tuoda oppilaiden osallisuuden kokemuksia lähempään tarkasteluun. Koulumaa- ilman haasteet sekä lasten ja nuorten kasvava pahoinvointi saivat jatkamaan tärkeän ja ajankohtaisen ongelman tarkastelua. Halusimme saada enemmän tietoa, kuinka oppilaat voivat ja saavat vaikuttaa, mitä koulu heille merkitsee ja minkälaisia ajatuksia se on heissä herättänyt.

Aineiston analyysissä kuvasimme (taulukko 1) teoriakäsitteidemme osallisuuden ja hyvinvoinnin alle nousseita kokemuksia, joista monet toistuvat kirjoituksissa joko samantyyppisinä tai samaa tarkoittavina lauseina. Oppilaat kuvasivat valtaosin aikamatkaansa ensimmäiseltä kuudennelle luokalle luokka-asteittain, jossa selkeästi ala-asteen muistikuvat ja muistin varassa olevat kokemukset jäivät vähemmälle huomiolle. Viides- ja kuudesluokka ja niihin kuuluvat tapahtumat ja kokemukset jäsentyivät selkeämmin ja kertominen oli helpompaa.

Oppilaat kokivat yleensä voineensa vaikuttaa koulussa. Vain muutamien kokemus oli, ettei ole voinut vaikuttaa mihinkään, jolloin myös kirjoitukset olivat lyhyitä. Yleisintä oli omaan oppimiseen vaikuttamisen mahdollisuus. Muutamien oppilaita mainitsi mahdollisuudesta osallistua luokka- ja opiskelijajärjestelyihin. Vain yksi oppilas mainitsi oppi-

laskunnan ja sen ansiosta oppilaiden toiveiden toteutumisen. Koulun tukimuodoista esille tulivat opetukseen liittyvät kuten tukiopetus, pienryhmä, oppilaskunta sekä kummioppilastoiminta. Kirjoituksissa oli maininta avun saamisesta psykiatrilta. Hyvinvointiin vaikuttavan tekijänä muutama mainitsi kouluruuan joko hyvänä tai huonona kokemuksena.

Oppiminen ja opiskelu nousivat monissa aineissa tärkeimmiksi asioiksi koulussa. Koulussa pärjääminen huolestutti samoin kuin arvosanat. Joitakin oppiaineita inhottiin, mutta yleisesti ottaen kaikki oli kivaa ja oppiminen koettiin kivaksi. Muutama mainitsi työrauhan puutteen luokissa ongelmaksi, jonka koettiin pahentuneen kuudennen luokan aikana. Työrauhaan negatiivisesti vaikuttavana tekijänä koettiin muutamissa ainekirjoituksissa yhteisten sääntöjen noudattamatta jättäminen. Yksi oppilas mainitsi hyvän luokkahengen ja yhteistyön hyvinä asioina.

Kaverit ja harrastukset koettiin hyvin tärkeinä kaikilla luokka-asteilla. Kukaan kirjoittajista ei maininnut kavereiden puuttumista tai yksinäisyyttä, mutta kiusaamisen kokemus tuli esiin yli puolessa aineista. Kiusaaminen mainittiin joko sitä tapahtuvana tai pelkona joutumisesta kiusatuksi tai itse kiusaajaksi. Muutama kirjoittaja eritteli kiusaamista tarkemmin, omina tuntemuksinaan ja kuinka siihen oli tai ei ollut puututtu opettajien taholta. Muutamalla oppilaalla oli huonoja kokemuksia ilkeistä kavereista, samoin kuin ilkeistä tai kilteistä opettajista. Syrjäytymisen kokemus mainittiin yhdessä aineessa kokemuksena ulkopuolelle jäämisestä.

Kuudetta luokkaa arvioidessaan oppilaat osasivat jo mainita ryhmähengen tärkeyden sekä uuden OPS:n ja sen mukanaan tuomia valinnan mahdollisuuksia. Tämän lukukauden aikana tuntien järjestelyihin ja opetustiloihin oli saatu vaikuttaa, mikä koettiin mielekkäänä, mutta oppituntien mahdolliset uudet sisällölliset muutokset eivät tulleet aineissa esille.

Tutkimuksen kautta olimme kiinnostuneita saamaan tietoa myös, oliko oppilaiden koulunkäynti tavoitteellista, joko omista lähtökohdista tai jonkun toisen asettamina. Tavoitteellisuus käsitti oppimisen, arvosanojen pysymisen niin, ettei numero laskisi tai yleensä koulussa pärjäämisen. Yhdessä aineessa oli maininta pian tapahtuvasta siirtymisestä yläasteelle, mutta ei tarkempaa kommentointia.

Tutkimuskysymyksissämme painottuivat oppilaan osallisuuden kokemus ala-asteen aikana ja tukeeko osallisuus hyvinvoinnin kokemusta. Tutkimustulokset jaoin teoreettisista lähtökohdista neljään eri yläluokkaan. Oppilaiden aineista yläluokiksi muodostuivat kokemus, tuntemus, välilliset vaikutukset ja ympäristö sekä kiusaaminen. Pääluokkien alle olemme poimineet aineistosta muodostuneet alaluokat, jotka kuvaamme omina kohtinaan tarkemmin.

TAULUKKO 2. Aineiston alaluokat.

KOKEMUS	TUNTEMUS	VÄLILLISET VAIKUTUKSET JA YMPÄRISTÖ	KIUSAAMINEN
Vaikuttaminen	Jännittäminen	Kouluruoka	Pahan puhminen
Kuunteleminen	Syrjäytyminen	Työrauhan puute	Härnäys
Avun saaminen	Ujous	Kaverit	Tappelu
Oppiminen	Ahdistus, pelko	Opettajat	Haukkuminen
Yhteistyö	Yksinäisyys	Luokkahenki	Ilkeys
Tukitoimet (oppilaskunta, tukiopetus, pienluokka, psykiatri)	Rohkeus	Säännöt	
Mielipiteen ilmaisun vapaus	Itseluottamus	Kummioppilastoiminta	
Huono koulumenestys	Huono itsetunto	Harrastukset	
	Stressi	Turvallisuus	

5.1 Kokemus

Oppilaiden kokemus vaikuttamisesta näyttäytyi oppilaiden aineissa mahdollisuutena vaikuttaa omiin asioihin, luokan ja koulun yhteisiin asioihin sekä opetuskäytäntöihin. Oppilaat kokivat useimmiten tullessa kuulluiksi ja saaneensa oman äänensä kuuluviin, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Vaikuttamisen kokemuksena esille nousi myös välituntien aikainen yhteinen toiminta ja siellä valinnan ja päättämisen mahdollisuus.

Mielestäni en ole pystynyt vaikuttamaan koulunkäyntiini, sillä minun ei ole tarvinnut vaikuttaa siihen.

Olen pystynyt ainakin hetken vaikuttamaan koulunkäyntiini, muistaakseni.

Pääsin vaikuttamaan missä opiskelemme ja minne menisimme luokkaretkellä.

Koulunkäynti on ollut paljon mieluisampaa, kun oppilaiden toivomuksia on toteutettu.

Kokemus avun saannista koettiin muutamien oppilaiden aineissa konkreettisena koulun tukitoimintamuotona. Aineissa tukitoimista mainittiin oppilaskunta, tukiopetus, pienluokkatoiminta sekä koulupsykiatri. Koulukummin saaminen ja kummina oleminen koettiin myös tärkeänä. Oppilaat kokivat useissa kirjoituksissa saaneensa apua tarvittaessa sekä tullessa kuulluiksi. Mahdollisuus vaikuttaa yhteisistä asioista päätettäessä ja kokemus siitä, että on todella pystynyt vaikuttamaan asioihin, koettiin tärkeänä.

Oppilaskunnan ansiosta oppilaiden toiveita on toteutettu.

Minulla oli oma kummi, jonka kanssa sain leikkiä.

Erityisopetuksessa on hyvä puoli, että opetellaan jo aikaisemmin seuraavaa asiaa, olen muutenkin oppinut sen kautta paljon.

Kuudennella luokalla koulunkäynti ja oppiminen nähdään itsestä riippuvaisina ja oma vastuullisuus on lisääntynyt. Läksyjen tekeminen ja lukeminen ymmärretään tärkeäksi osaksi oppimista. Kouluun tulo ja ensimmäinen päivä koulussa koettiin useammassa aineessa merkitykselliseksi ja muistamisen arvoiseksi vielä kuudennella luokalla, kuitenkin tarkemmin omaa kasvua erittelemättä.

5.2 Tuntemus

Tuntemus on aina subjektiivinen kokemus, jota ei voi määritellä kuin kokija itse. Tuntemukseen vaikuttavat ihmisen oma persoona, kokemukset ja tapa suhtautua asioihin oman ymmärryksen kautta. Oppilaiden kuvaamia tuntemuksia ala-asteen ajalta, oppilaat jäsensivät luokkakohtaisesti useissa aineissa. Selkeästi oli havaittavissa iän karttumisen vaikutus kokemuksiin ja niiden esiin tuomiseen. Omaan itseensä suhtautuminen näkyy positiivisempänä ja itseluottamus omiin kykyihin selviytyä kasvaa kehityksen myötä. Kun minua on arvostettu ja minut on nähty oman itsenäni, minut on joku huomannut.

Tässä minä olen pienestä pylleröstä isoon poikaan.

Minua kuunneltiin enemmän jokaisena vuotena.

Mutta tiedän, että selviän kyllä niistä.

Olin taas normaali tyttö ja sain koulun uuden innostuksen.

On kuunneltu, mutta se ei välillä ole johtanut mihinkään.

Erilaisia tuntemuksia oppilaat kuvasivat joko kuvaavilla määreillä tai suoraan hyvinvointiin vaikuttavilla oireilla. Ujous, ahdistus, rohkeus, itseluottamus, yksinäisyys, taitamattomuus ja käytösongelma olivat eniten käytettyjä määreitä. Oireiksi oppilaat kuvasivat yleisesti käytössä olevia käsitteitä kuten stressi, yksinäisyys ja syrjäytyminen. Nähtävillä oli oireiden esiin tuleminen kouluvuosien myötä. Mitä ylemmällä ala-asteen luokalla oppilas on, sitä selvemmin on nähtävissä psyykkistä oireilua.

Huonoa koulussa on se, kun ei millään jaksaisi tulla ja on niin paljon tekemistä, että alkaa stressaamaan.

Minua alettiin kuuntelemaan ja sain vähän itseluottamusta, mutta en paljoa.

Motivaatio on laskenut vuosien mukana.

Useissa aineissa koulunkäynti todettiin kivaksi ja antoisaksi. Oppimisen ilo ja mahdollisuus oppia uutta ja parantaa omia suorituksiaan koettiin tärkeänä. Ystävien tärkeys oli kiistaton kaikilla vuosiluokilla. Leikkiminen ja yhdessä tekeminen nähtiin tärkeänä osana koulupäivää oppimisen ohella. Yhteisöllisyys, kaikkien mukaan ottaminen ja toiminnallisuus koulu päivän aikana, antoivat mielekkyyttä koulun arkeen ja auttoivat jaksamisessa. Motivaatio opiskeluun kasvoi toiminnan ja yhdessä tekemisen kautta.

Koulussa on se hyvää, että on oppinut paljon eri aineita ja asioita.

...olin saanut jo monta kivaa ja ihanaa kaveria

5.3 Välilliset vaikutukset ja ympäristö

Oppilaiden osallisuuden kokemukseen ja hyvinvointiin vaikuttavat monet eri välilliset tekijät. Aineissa oppilaat toivat esille omasta näkökulmastaan kokemuksia ympäristössä vaikuttavista tekijöistä. Vaikuttaviksi tekijöiksi nousivat kouluruoka, kaverit sekä opiskelurauha. Harrastukset koettiin tärkeinä koulujaksamisen ohella. Turvallinen ympäristö, jossa on tilaa olla oma itsensä ja toteuttaa itseään koettiin tärkeänä.

Kouluruuat ovat kelvanneet.

Mielestäni harrastukset ovat tärkeitä myös koulun kannalta, koska ne voivat auttaa vaikeissa tilanteissa esim. raskaassa kouluviikossa.

Luokassamme työrauhan puute on vain pahentunut.

Viime lukukaudella saimme luokkaan sohvan.

Aloin hallitsemaan itse ympäristöäni ja sain nostettua keskiarvoani.

Säännöt ja niiden noudattaminen korreloivat suoraan verrannollisesti kasvun kanssa. Mitä pienempi sen tärkeämmäksi säännöt ja ohjeet koettiin. Opettajien käytöksellä oppilaat kokivat olevan suoranaista vaikutusta heitä itseään koskevissa asioissa joko puuttumalla tai puuttumatta jättämisellä. Sääntöjen noudattaminen koettiin tärkeänä. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ne luovat turvallisuutta ja antavat mahdollisuuden työrauhaan ja turvallisuuden tunteeseen.

En pidä luokastamme, koska ketään ei kiinnosta säännöt.

Meidän luokalla voi julkaista oman mielipiteen vapaasti eikä sitä ole tarvinnut pelätä

Huonoa on esim. kun tehdään ryhmiä ja et pysty keskittyyn aina ryhmässä niin tuntuu kuin se oppitunti olisi turhaa

5.4 Kiusaaminen

Kiusaamista emme ajatelleet nostaa esille omana kohtanaan, mutta yli puolessa vastanneista mainittiin kiusaaminen. Kiusaaminen on yksi tämän päivän puhuttavimmista aiheista, johon myös valtakunnantasolla on tämän kevään aikana puututtu. Tässä tutkimuksessamme emme käsittele kiusaamista laajemmin muuta kuin aineistossa esille nousseiden asioiden valossa.

Oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta olivat tappelu, pahan puhuminen, härnäys, haukkuminen ja ivaaminen. Kokemukset olivat sekä fyysisiä että psyykkisiä. Kiusaamista koettiin sekä oppilaiden, mutta myös opettajien taholta tulleeeksi. Muutamissa kirjoituksista nousi kokemuksellinen tunne opettajan välinpitämättömyydestä kiusaamistilanteissa. Kiusaamista pelätään, mutta myös itse kiusaajaksi tulemista.

Kivaa on ollut tavata uusia ihmisiä ja oppia kaikkea jännää, mutta kiusaus ollut hirveää.

On saanut paljon kavereita ja huonointa, että on ollut kiusattu.

Myös kiusatuksi tai kiusaajaksi tuleminen aiheuttaa pelkoa.

Huonointa on, että on ollut kiusattu.

Kiusaaminen kokemuksena tuntui ahdistavan oppilaita ja myös se, että näkee jotakuta toista kiusattavan, tuntuu pahalta. Se vaikuttaa ilmapiiriin ja tuo tunteen siitä, että ei voi olla huolettomalla mielellä koulupäivän ajan. Lähtökohtaisesti se vaikuttaa välillisesti tai välittömästi koko luokan oppilaisiin, huonontaa ilmapiiriä ja hyvinvoinnin kokemusta.

Kiusaamisen kokemuksen takana on yleensä olla paljon muutakin, kun lähdetään tarkastelemaan kiusaajaa ja kiusattua erikseen, sekä kuinka kukin kokee tapahtuneen. Tapahdunutta voidaan helposti vähätellä tai myös suurennella kertojasta ja näkijästä riippuen. Kokemusta ei kuitenkaan tulisi koskaan vähätellä, sillä huomiotta jättäminen voi antaa tunteen arvottomuudesta, joka vaikuttaa itsetunnon kehittymiseen. Vähättely antaa mahdollisuuden kiusatulle tulla myös itse kiusaajaksi, jos säännöt eivät ole selkeitä tai kaikille samanlaisia.

Opettajat joutuvat käyttämään ison osan koulutyöhön tarkoitetusta ajastaan oppilaiden riitojen ja erilaisten kiusaamistilanteiden selvittämiseen koulupäivän aikana ja usein sen jälkeenkin. Selvittely vaatii myös yhdenmukaisia menettelytapoja ja kaikkien osapuolien ymmärrystä yhteisen kasvatusvastuun jakamisesta. Kiusaamisesta ja mahdollisista toimenpiteistä tulisikin mennä aina tieto huoltajille ja heille tulisi antaa myös mahdollisuus kommunikointiin tarpeen mukaan.

Minua on kiusattu melkein koko ala-asteen ajan yleensä sama ihminen mutta kerran muut kuin ne samat

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Johtopäätökset

Suomalainen koulujärjestelmä luotiin kaikkien kansalaisten yhteiseksi sivistyksen edistäjäksi vuonna 1866 kaikkien saataville, jolloin opettaja oli arjen hyvinvoinnin tukija. Myöhemmin lisääntyivät sosiaalinen, fyysinen ja materiaallinen tuki kouluille. Koulu-terveydenhuolto ja ilmainen kouluruoka tulivat kaikkien saataville. Hyvinvoivaa, tasa-painoista ja tasa-arvoista nuorisoa pidettiin tavoitteena 1960 -70-luvulla, jolloin myös koulunhyvinvointipalvelut muuttuivat kattavimmiksi. Moniammatillisuus lisääntyi ja näkyi oppimisen ja sosiaalisten tukitoimien lisääntymisenä. 2000-luvulla koulun hyvinvointipalvelut ovat painottuneet syrjäytymisen ehkäisystä arjessa selviytymiseen ja osallisuuden tukemiseen ja vahvistamiseen yhdessä moniammatillisen verkoston kanssa. (Wallin 2011, 33- 36.)

Lapsista ja nuorista voi kasvaa aktiivisia kansalaisia, jos heille annetaan mahdollisuus osallistua jo varhaisessa vaiheessa ja aidosti kuullaan heidän mielipiteitään. Aktiiviseksi kansalaiseksi oppiminen ja kasvaminen osallisuuteen tapahtuvat arkipäivän toiminnoissa. Yhdessä tekeminen ja mukana oleminen näyttäytyvät parhaimmillaan myöhemmissä elämänvaiheissa aktiivisen kansalaisen roolina. Osallisuus tulisi nähdä paremminkin asenteena toimintamallin sijaan, asenteena, joka haluaa mahdollistaa lasten ja nuorten todelliset toimintamahdollisuudet sekä kunnioittaa heidän mielipiteitään. (Gretchel & Kiilakoski 2007,18.)

Koulumaailmaa, kasvatusta ja opetusta ohjaavat yhdessä hyväksytyt arvot, jotka muuttuvat ajan mukana. Valtakunnallisesti kouluilla on käytössään arvoperusta, jonka pohjalta koulut määrittelevät omat arvonsa, joiden tulisi näkyä koulun arjessa. Kouluissa on oppilaiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet yleensä kirjattu ja sovittu yhdessä noudatettaviksi, mutta käytännön toteutus voi näkyä koulun toimintakulttuurissa erilaisena. Myös vanhempien, oppilaan ja opettajan välillä on erilaisia arvoja, joiden ymmärtämisen kautta voi vain saavuttaa tasa-arvoisen dialogin. (Jantunen & Haapaniemi 2013, 74–78.)

Aloittaessamme opinnäytetyön tekemistä tutustuimme aiemmin tehtyihin opinnäytetöihin ja perehdyimme aiheen lähdemateriaaliin. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina haluamme olla mukana kehittämässä osallistavaa ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa ja vaikuttamassa lastemme pedagogiseen kasvatukseen varhaiskasvatuksesta alkaen. Koemme lapsiin satsaamisen olevan tämän päivän yhteiskunnassamme olevan ainoa vaihtoehto, jonka avulla pystymme vaikuttamaan tulevaisuuden haasteisiin. Laadukkaan pedagogisen kasvatuksen ja yhteiskunnan tuella voidaan mahdollistaa hyvinvoiva ja sivistynyt yhteiskunta, joka tulisi olla kaikkien saavutettavissa.

Tutkimustuloksia analysoidessamme koimme osallisuuden käsitteen ilmentymisen haasteellisuuden osallisuuden monimuotoisuuden takia. Aineistossa osallisuuden monet eri ulottuvuudet tulivat esille erilaisina yksilöön kohdistuvina tunteina, kokemuksina ja yhteisenä toimintana. Oppilaat ymmärtävät vaikuttamisen toimintana, nähdynksi ja kuuluksi tulemisena sekä osaavat nähdä itsensä osana suurempaa kokonaisuutta, ryhmää. Oppilaat pitävät tärkeänä kuulluksi ja nähdynksi tulemisesta sekä omiin ja yhteisiin asioihin vaikuttamisen mahdollisuutta. Päätöksentekoon osallistuminen ja vaikuttaminen sekä vastuunsaaminen ja – ottaminen koettiin tärkeänä, mikä kuitenkin näyttäytyi vähäisenä kirjoituksissa. Tuloksissa näyttäytyi iän vaikutus oppilaiden kokemusmaailman kurtumiseen ja taito osata peilata kokemuksiaan aikaisemmin koettuun.

Työn alussa asetimme kysymyksen voiko oppilaiden kokema osallisuus lisätä hyvinvoinnin tuntemusta ja kokemusta. Aineistosta tuli selkeästi esille osallisuuden ja hyvinvoinnin keskinäinen vaikuttavuus (Taulukko 1). Oppilaiden hyvinvointia tukevat useat eri asiat koulumaailmassa. Kaverien tärkeys nousi kiistatta esiin tuloksista. Osallisuuden kokemus, hyväksytyksi tuleminen omana itsenä ja itsetuntoon liittyvät eri osa-alueet nähtiin tärkeinä. Onnistumisen kokemus lisää rohkeutta, joka antaa itseluottamusta, joka mahdollistaa oppilaan kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta omana, arvokkaana itsenään. Yhteen kuuluminen ja yhdessä tekeminen yhteisen asian hyväksi on osallisuutta, joka johtaa yksilön hyvinvointiin. Lapset kokivat koulun turvallisena oppimisympäristönä, jossa heillä on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua yhteisten asioiden tekemiseen. Jantunen ja Haapaniemi (2013, 188) tuovat esille vastuunkannon merkityksen opetteluun koulun turvallisessa ilmapiirissä, jolloin vaikuttaminen on voimaannuttavaa, mikä osaltaan lisää halua toimia yhteisten asioiden hyväksi. Voimaantuminen lisää vastuun ottamista ja valintojen tekemistä omista ja yhteisistä asioista kohti itsenäistä oppijaa.

Kouluissa voidaan hyvinvointia lisätä erilaisia sosiaalisia taitoja kehittämällä ja niihin valmentamalla. Kaikkien yhdessä tekemä ja kokemus hyvinvoinnin lisääminen on ehkäisevää ja samalla koko yhteisöä kehittävä ja hyödyntävä, ei vain sen yksittäistä osaa. (Wallin 2011, 106- 107.) Koulujen uusi opetussuunnitelma antaa opettajille huomattavasti vapaammat ja luovemmat mahdollisuudet oppilaan oppimisen tukemiseen ja rinnallakulkemiseen. Uudenlainen opettaminen ja oppiminen vaativat myös opettajilta ja meiltä kaikilta kasvattajilta muutosta ja halua kehittyä yhdessä lasten kanssa vastavuoroisessa dialogissa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että oppilaat kokevat koulun edelleen paikkana, jossa opitaan ja kuuluu oppia opettajan ohjeistuksella. Koulu koetaan suhteellisena neutraalina paikkana, jossa oppilaiden oma persoonallisuus ei korostu eikä sitä itse korosteta. Aineistosta ei tule esille erilaisuus eikä erilaiset oppijat, jotka ehkä näyttäytyisivät yläasteikäisten kirjoituksissa. Aineista jäimme itse kaipaamaan kodin, perheen ja koulun ulkopuolisten rakenteiden vaikutuksia, joita ei harrastuksia lukuun ottamatta mainittu. Ystävät koettiin tärkeinä, mutta vanhempia, isovanhempia, sisaruksia tai lemmikkejä ei yleisesti mainittu, paitsi kahdessa aineessa mainittiin äidin tuki. Esiin ei myöskään tuotu tässä iässä tärkeinä koettuja idoleita tai mitään some-maailmaan kuuluvaa yhteyttä.

Mietimme, kuinka koulu näyttäytyi kirjoituksissa omana yksittäisenä ja hieman irrallisenakin osana lapsen elämässä, ikään kuin siihen ei sisältyisi muuta. Uskomme aineen ohjeistuksen vaikuttaneen ajatteluun liian rajoitetusti, joka ei ehkä antanut tilaa laajemmalle ajattelulle. Aikamatka ensimmäiseltä luokalta kuudennelle luokalle kokemusperäisesti jäseneltiin nyt vain koulun näkökulmasta. Pohdimmekin, olisivatko kirjoitukset olleet erilaisia, jos ne olisi kirjoitettu kotona, erilaisesta ympäristöstä käsin. Voimmekin todeta, että lasten elämä maailma hahmottuu vielä suppeana kuudennella luokkasteella.

Opinnäytetyömme keskeisimpänä johtopäätöksenä voidaankin todeta, että ilman osallisuuden kokemusta ja yhteisöllisyyttä ei ihminen voi kasvaa ja kehittyä hyvinvoivaksi ja vastuulliseksi yksilöksi. Lapset tarvitsevat rinnalleen välittäviä aikuisia.

6.2 Oman työn arviointi ja jatkotutkimusehdotus

Lähtökohtana yhteistyöllemme oli jo koulun alusta alkanut ja matkan varrella syventynyt yhteistyön sujuminen sekä samanlaisten ajatusten ja arvojen jakaminen. Yhdessä tekeminen on ollut tiimityön ja dialogin harjoittelua parhaimmillaan. Toisen mielipiteiden huomioiminen ja kuunteleminen ja yhdessä reflektointi sujui mielestämme loistavasti. Toiselta saatu tuki kaksinkertaisti mielestämme opinnäytetyöstä saamamme hyödyn.

Opinnäytetyöprosessina oli haastava, mutta antoisa. Työn tekemistä haittasi kirjoittamiseen tulleet tauot, jonka jälkeen työ alkoi ikään kuin aina alusta. Toisaalta, tauot tekivät hyvää pohdinnalle ja työn jäsentämiselle. Moni asia näyttäytyi uudelleen tarkasteltuna tai toisen kirjoittamana erilaiselta ja usein paremmalta kuin alkuperäinen versio. Työprosessia varten läpikäymämme materiaali oli mielestämme kattava ja laaja, mikä aiheutti osaltaan haastetta oikeanlaisen tiedon valinnassa ja rajauksessa. Työn kuljettaminen johdonmukaisena ja asiallisena eteenpäin vaati työn lukemista alusta loppuun useita kertoja.

Opinnäytetyöprosessi avasi silmämme entisestään näkemään kokonaisvaltaisesti ja katsomaan laajemmalle myös kohti mahdollisia tulevaisuuden jatko-opintojamme varten. Aineiston lukemisen ja kirjoittamisen kautta monet opintojen aikaiset opit ja työelämästä hankitut tiedot avautuivat ja laajensivat omaa ymmärrystämme. Jouduimme pohtimaan omien arvojemme ohella yhteiskunnan arvoja ja normeja pitäen samalla mukana eettisen harkinnan. Työn tekeminen antoi paljon aihetta tulevaisuuden miettimiseen ja varsinkin se avasi uuden maailman, joka on mielenkiintoisia haasteita täynnä. Saimme paljon uutta innostusta ja motivaatiota päästä vaikuttamaan ja toimimaan nuorten hyvän tulevaisuuden mahdollistamiseksi.

Opinnäytetyön aineiston halusimme koota ilman perinteistä kyselyä. Kyselyn koimme lapsille tavanomaisena ja halusimme eri tavalla saada lasten omaa ääntä kuuluviin osallisuutta käsittelevässä työssä osallistamalla heitä reflektointiin. Tarkoituksenamme oli antaa lasten oman äänen kuulua ja näkyä heidän omasta perspektiivistään, jossa mielestämme onnistuimmekin.

Opinnäytetyö antoi meille paljon ajattelemisen aihetta lasten elämämaailmasta ja suhteesta kouluun. Saimme varmuutta tulevalle ammatillemme ja sosiaalityön tarpeellisuudelle opettajien tukena kouluissa. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassamme on mielestämme tärkeää, että sosiaalialan ammattilainen työskentelisi kouluissa ja toisi samalla enemmän sosiaalipedagogista lähestymistapaa kouluihin. Kaikissa suunnitelmissa ja päätöksissä puhutaan voimavarojen suuntaamisen tärkeydestä ennaltaehkäisevään toimintaan ja lasten hyvinvointiin, mutta suunnitelmat ja päätökset eivät aina kohtaa toisiinsa.

Mielestämme on tärkeää puhua koulusta, opetuksesta ja kasvatuksesta koko yhteiskuntaa koskevana ja avoimena keskusteluna. Yhteistyö ja yhdessä kasvattaminen opettaa lapsia pienestä pitäen yhteisöllisyyteen ja osallistavaan aktiivisuuteen. Yhteistyö osoittaa lapselle aikuisen kiinnostuksen ja välittämisen hänelle tärkeässä asiassa. Jos kotona tai koulussa ei olla kiinnostuneita tai lasta ei huomata, ei lapsenkaan motivaatio voi kasvaa. Kodin ja koulun yhteistyön puuttuminen välittyy lapsen kokemusmaailmaan välipitämättömyytenä. Hyvinvoiva lapsi ja nuori, josta välitetään tuo yhteiskunnan panostuksen myöhemmin moninkertaisena takaisin.

Kaikki tutkimuksessamme esiin nousseet kokemukset vahvistavat omalta osaltaan oppilaan kasvua ja luovat näkemystä oppilaiden käsitystä omasta itsestään ja ympäristöstä. Tutkimusta analysoidessamme emme lähteneet erikseen jaottelemaan hyvinvointia kouluhyvinvointiin tai mielen hyvinvointiin, vaan halusimme katsoa kokonaisuutta. Oppilaiden mielenterveys ja sen tukeminen voisi yksinään olla kiinnostava jatkotutkimuksen aihe. Toisena aiheena olisi myös mielenkiintoista tutkia voiko kiusaaminen periytyä sukupolvelta toiselle.

6.3 Pohdinta

Opinnäytetyö oppimisprosessina on hyvä lähtökohta sisäistää asioita, joista on kiinnostunut. Opinnäytetyömme lähtökohtana oli seminaarityö kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä, jonka tehtyämme aloimme miettiä siinä esille tulleiden asioiden syventämistä vielä eteenpäin. Tämän lisäksi meillä molemmilla on kiinnostus lasten ja nuorten elämään sekä halu vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Nuoret ja heidän tulevaisuutensa on paljolti kiinni siitä millaisen alun he elämälleen saavat. Koulun merkitys tässä vas-

tuullisessa kasvatustyössä on tärkeä, mutta haasteellinen. Tähän haasteeseen haluamme paneutua tulevina sosiaalityön ammattilaisina, kuten myös lastemme kasvattajina. Koulu kasvattaa, mutta myös suuri merkitys on kodilla ja kodin sekä koulun saumattomalla yhteistyöllä. Yhteisen tavoitteen eteen työskenteleminen kasvatustehtävissä on uuden opetussuunnitelman yksi keskeinen ja merkittävä tavoite. Luodaan yhdessä tekemällä hyvä ja turvallinen kiusaamisesta vapaa koulu, jossa kaikkien on hyvä olla.

Kiusaaminen ilmeni tutkimuksemme vastauksissa. Se oli useissa kirjoituksissa tavalla tai toisella esiin tuleva asia, joten emme voineet jättää asiaa huomioimatta. Kiusaamisen kokemukset toisaalta yllättivät meidät ja toisaalta olisi yllättänyt, jos kokemuksia ei olisi ollut. Hämeenkyrön koulut ovat mukana kiusaamisenvastaisessa KIVA-koulu toiminnassa, mikä ei ilmennyt lasten kirjoituksista, mutta antoi tunteen, että kiusaamisesta on paljon puhuttu.

Kiusaamista on monenlaista ja siksi olisi tärkeää tiedostaa mikä on kiusaamista ja miten eri lailla kiusaaminen voidaan nähdä. Havaintomme ohjaavat näkemystä, jolloin aikuisten, oppilaiden ja opettajien näkemykset vaihtelevat erilaisten käsitysten mukaisesti. Kiusaamisen käsittäminen tarvitsee oppilaiden ja opettajien kanssa yhdessä tehdyn määrittelyn, jolloin myös opettajat voivat paremmin ymmärtää oppilaiden kokemuksia. Yhdessä keskusteleminen ja suuntaviivojen rajaaminen auttavat kaikkia toimimaan yhteisten periaatteiden mukaisesti. Oppiminen turvallisessa oppimisympäristössä edistää oppilaiden hyvinvointia ja edistää koulun sosiokulttuurista ympäristöä. (Hamarus 2009, 138–139,142.)

Kenenkään lapsen, eikä aikuisenkaan ei pitäisi joutua kiusatuksi. Yksikin tapaus on liikaa. Miettimisen paikka onkin se, että millä tavoin saamme kiusaamisen loppumaan tai onko se edes mahdollista. Kiusaamisesta ja sen jättämistä jäljistä ei voi koskaan puhua liikaa. Painotamme myös kodin vastuuta kasvattajana. Lapsi oppii asiat vanhemmiltaan ja oppii myös sen, mikä on eettisesti oikein ja mikä väärin. Mietimme miksi kiusaaja kiusaa ja mistä kiusaaminen on lähtöisin. Olisikin mielenkiintoista lähteä tutkimaan kiusaamista esimerkiksi sukupolvien ylitse, onko siinä periytyviä aineksia, niin kiusatuksi joutumisen kuin kiusaajan näkökulmasta katsottuna.

Osallisuuden merkitys kokemuksena ja konkreettisena toimintana, yhteisen yhteisön hyväksi, auttaa omalta osaltaan hyvinvoinnin tukemiseen. Se, että on osana jotakin toi-

mintaa, on painona vaakakupissa ehkäisemään syrjäytymistä. Oman panoksen antaminen luo kiinnostuksen yhteisten asioiden hoitamiseen ja antaa kokemuksen siitä, että on tärkeä omana itsenään yhteisössä, toimijana yhteisen hyvän vuoksi.

Tutkimustuloksia analysoidessamme meitä mietityttivät ne oppilaat, joiden vastauksia emme saaneet. Meillä ei ole tietoa, onko kyseessä ollut vanhempien vai nuoren oma tahto olla osallistumatta, joka tietysti vaikuttaa oleellisesti asiaan. Jos se, ettei nuori osallistunut tutkimukseen oli vanhempien tahto, voidaan sen katsoa olevan este nuoren osallisuuden kokemukselle. Meitä mietitytti myös, että mikä voisi olla syynä kyseiseen päätökseen vanhempien taholta. Osallistumattomuus on osattomuutta, kuulumattomuutta johonkin, josta jää ilman muiden kokemaa kokemusta. Poisjääminen tai poisjättäminen myös eriarvoistaa suhteessa muihin osallistujiin. Seuraukset ovat suoraan verrannollisia hyvinvoinnin kokemukseen. Tutkimusluokkiemme opettajat osallistivat kaikki oppilaat samoilla ohjeilla, joten osattomuuden kokemusta ei kirjoittamisen osalta pääsyt luokassa syntymään.

Monista aineista tulee esille lasten eläminen tässä ja nyt. Kokemukset, joista kirjoitettiin, ovat olleet merkityksellisiä ja jääneet mieleen asioina, jotka haluttiin mainita. Toiset muistavat tai haluavat muistaa kaukaisempiakin asioita, kuten koulun alkaminen, kun taas toisilla kokemukset ovat lähiaikoina tapahtuneita. Kenelläkään lapsella ei kuitenkaan ollut kiirettä elämässä eteenpäin tai tavoitteita tulevaisuudelle yhtä yläkoulun mainintaa lukuun ottamatta. Yllättävänä koimme, ettei yläasteelle siirtyminen näkynyt vielä ajatuksissa, vaikka asiasta oli varmasti puhuttu. Siirtyminen yläasteelle saatettiin talvella kokea vielä kaukaisena tai muutoksen kohtaamiseen ei vielä oltu valmiita. Lapsille on selvästikin tärkeämpää, se mitä nyt tapahtuu, kuin mitä tulee tapahtumaan.

Tutkimustuloksia analysoidessamme kiinnitimme huomiota aineiston sanastoon. Ohjeituksessa käytimme sanoina hyviä ja huonoja kokemuksia ja jäimmekin kaipaamaan enemmän positiivisia vertauksia ja sanoja. Itsensä tai toisten kehuminen tuntuu olevan vaikeaa myös lapsille. Oma tekeminen ja ajattelu näkyvät vielä minämuodossa, mutta osallisuuden kokemusten lisääntyessä ja yhdessä tekemisen kautta me-ajattelukin lisääntyy ja yhteisöllisyyden kokemus korostuu. Kouluissa on huomattu lapsiemme heikentyneet vuorovaikutus – ja yhteistyötaidot. Sosiaalisten taitojen karttumiseen tarvitaan vuorovaikutus- ja tunnetaitojen opettamisen lisäämistä kouluissa, mikä lisää kaikkien yhteistä hyvinvointia.

Koulu on instituutio, joka ei voi olla vaikuttamatta siihen millaiseksi kasvamme ja mitä meistä myöhemmin tulee. Koulu antaa meille mahdollisuuden kehittyä ja sivistyä omannäköiseksi ihmiseksi, johon kaikille annetaan samanlainen mahdollisuus. On kuitenkin huomioitava, että meillä kaikilla on erilaiset lähtökohdat ja erilaiset tavoitteet koulutaipaleen alkaessa. Ei ole olemassa samanlaista toista oppijaa. Kasvamiseen tarvitaan kaikkien yhteistyötä avoimessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Mielestämme koulujen tulisikin avautua entistä enemmän rakenteiden ulkopuolelle ja nähdä yhteistyön laajempi merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Lähtisimmekin kehittämään kouluja entisestään avoimempaan ja hyväksyvämpään suuntaan, jossa on lupa kaikkien ilmaista mielipiteensä ja kaikkia kuunnellaan. Yhteiskunta ja päättäjät määrittelevät resurssit ja muutosten suunnan, mutta jokainen aikuinen jättää oman jälkensä lapsen ja nuoren elämään.

Sivistys joka lähtee sydämestä, on aitoa, avointa, läpinäkyvää ja vaikuttavaa. Vaikutuksen välittäminen lasten ja nuorten elämään toimivaksi käytännöksi, on meidän turvallisten, välittävien ja aidosti kiinnostuneiden aikuisten tehtävä. Lasten elämä on tässä ja nyt.

LÄHTEET

Child and youth participation in Finland. A council of Europe policy review.2011. Luettu 17.3.2017.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046c47e>

Gretchel, A. & Kiilakoski, T.(toim.)2012. Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Hakapaino.

Hamarus, P. 2009. Miten estää koulukiusaamista? Teoksessa Saloviita, T. (toim.) Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: WS Bookwell Oy, 138–139,142.

Harinen, P & Halme, J.2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Unicef. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/hyva_paha_koulu-1.pdf

Hellström, M. Opetusneuvos.2017. Koulussa voidaan hyvin kun neljä perustarvetta täyttyy. Luento. 10.2.2017. Turun Yliopisto. Turku.

Hyvinvointi ja terveyserot 2015. Hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 27.2.2017

<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>

Hyvinvointi ja terveyserot 2015. Hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 27.2.2017.

<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret>

Hämeenkyrön kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014- 2017. Luettu 17.3.2017.

http://www.hameenkyro.fi/site/assets/files/6465/lasten_ja_nuorten_hyvinvointiohjelma_2014-2017.pdf

Jantunen, T & Haapaniemi, R.2013. Iloa kouluun. Avaimia kouluviihtyvyyteen. Juva: Bookwell Oy 2013.

Joronen, K & Koski, A.(toim.) 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Järvilehto.L.2014. Hauskan oppimisen vallankumous. 2.painos. Juva: Bookwell OY.

Kallio, J.2016. Opettamisen vallankumous. Opettajasta elinikäisen oppimisen valmentajaksi. Tallinna: Printon.

Kananen, J.2008. KVALI .Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kananen, J.2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja. Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kananoja, A & Karjalainen, P.2017. Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteistyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Kananoja, A, Lähteinen, M & Marjamäki, P.(toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Printon, 156- 159.

Koulujen hyvinvointiprofiili, 2004. Luettu 17.3.2017.

<https://koulunhyvinvointiprofiili.fi/about>

Konu, A.2010. Koululaisten hyvinvoinnin arviointi ja ala-koulujen hyvinvointi 2000-luvulla. Teoksessa Joronen, K & Koski, A(toim.) Tunne ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä 2010. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, 14.

Kurki, L, Nivala, E & Sipilä- Lähdekorpi, P.2006.Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Hakapaino Oy, Helsinki 2006.

Kurkinen, A.2016. Osallisuus peruskoulussa: Oppilaiden kokemuksia osallisuudesta. Metropolia. Opinnäytetyö.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kuula, A. 2013. 3.painos. Tutkimusetikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vantaa. Hansaprint Oy 2013.

Lappalainen, K, Kuittinen, M & Meriläinen, M.(toim)2008. Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Painosalama Oy.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Nivala, E & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2013, 10, 26- 29.

Nurmi, S & Rantala, K.(toim.) 2011. Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Opetushallitus 2016. Säädökset ja ohjeet. Oph.fi /Perusopetus. Luettu 30.9.2016.

Opetushallitus 2014. Oppilaiden osallisuus. Luettu 16.3.2017.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/429341>

Opetushallitus 2017. Perusopetuksen arvoperusta. Luettu 16.3.2017.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/426525>

Perusopetuslaki 30.12.2013/1267

Pietarinen J, Soini, T & Pyhältö, K.2008. Pedagoginen hyvinvointi, uutta ja tuttua koulun arjessa. Teoksessa Lappalainen, K, Kuittinen, M & Meriläinen, M (toim.) 2008. Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Painosalama Oy.

Rimpelä, M. Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Lämsä, A-L (toim) 2013. Verkosto vahvaksi, toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Juva: Bookwell Oy. 35,42.

Ronkainen, S. Pehkonen, L. Lindblom- Yläne, S & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1-2.painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Seurakuntien lapsityönkeskus. Kirkon lapsityönneuvottelupäivät 14.1.2009. Luettu 28.9.2016.

http://www.evlslk.fi/tyon_tueksi/tyon_tueksi_arkistoitua/tyttojen_ja_poikien_oikeudet_kirkossa/mita_on_osallisuus

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tutkimuksen kehittämiseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Tuomi, J & sarajärvi, A.2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10., uudistettu painos. Vantaa: Hansaprint Oy 2013.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettu 1.3.2017.

<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Unicef. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Artikla 12. Luettu 27.2.2017.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Uusikylä, K & Atjonen, P.2007. Didaktiikan perusteet. 3-4.painos. Porvoo:WSOY.

Wallin, A.2011. Sosiaalityö koulussa, avaimia hyvinvointiin. Tallinna: Raamatutrukikoda 2011.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje oppilaiden vanhemmille

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Tampereen Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä koulumaailmaan sijoittuen. Aiheena on oppilaan kokemus osallisuudesta alakoulun ajalta. Kohderyhmämme on 6 luokkalaiset Kyröskosken ala-asteella. Kokemukset keräisimme ainekirjoituksen muodossa ja kirjoitelma palautettaisiin meille nimettömänä.

Kysyisimme tämän kirjeen välityksellä, teiltä huoltajilta ja lapseltanne lupaa lapsenne osallistumisesta ainekirjoituksen kirjoittamiseen.

Opinnäytetyön valmistuttua annamme palautteen tutkimuksen tuloksista.

YMPYRÖI VALITSEMASI LAUSE:

Lapsemme saa osallistua ainekirjoituksen kirjoittamiseen.

(Lapsen nimi)

Lapsemme ei saa osallistua ainekirjoituksen kirjoittamiseen.

TERVEISIN JA YHTEISTYÖSTÄ KIITTÄEN:

Taina Ahmala

Minna Lager

Liite 2. Ohjeistus koululle ainekirjoitusta varten

Keskiviikkona 11.1.2017

Ohjeistus ainekirjoitukseen opettajalle:

Aikaa kirjoittamiseen on yksi oppitunti ja jos kirjoitus jää kesken, se palautetaan sellaisenaan, kun se sillä hetkellä on.

Teksti saa olla vapaalla tyyllillä kirjoitettua, sisältö tärkeämpää, kun muotoseikat. Kirjoitusvirheistä ei tarvitse välittää.

Ainekirjoitus tapahtuu nimettömänä.

Aiheena on aikamatka 1-luokalta 6-luokalle.

Kerro kokemuksista matkan ajalta vapaamuotoisesti.

Mikä on ollut koulussa hyvää ja kivaa, mikä on ollut huonoa ala-asteen aikana?

Oletko kokenut, että sinua on kuunneltu tai ei ole kuunneltu koulussa? Voit kirjoittaa myös esimerkkejä kokemuksistasi.

Oletko kokenut, että olet pystynyt vaikuttamaan tai et ole pystynyt vaikuttamaan koulun käyntiisi? Voit kirjoittaa myös esimerkkejä kokemuksistasi.

Oppilaille voi vielä kerrata ainekirjoituksen käytön tutkimukselliseen tarkoitukseen. Aineet hävitetään heti analysoinnin jälkeen ja annamme palautetta tutkimuksen valmistuttua.

Kiitos osallistumisesta ja hyvästä yhteistyöstä teille oppilaille ja opettajille.

Taina Ahmala ja Minna Lager sosionomi opiskelijat/TAMK

050-3557211 040-7693734

Ps: Aineet voitte kerätä yhteen kirjekuoreen tunnin päätyttyä. Haemme aineiston koululta.